

JUŽNOAMERIŠKA GORA, IMENOVANA PO SLOVENCU, KI GA PREMALO CENIMO

TORRE TUMA, 2550 m

MATIJA TUMA

V ljubljanskem dnevnem časopisju je bila leta 1952 objavljena kratka vest, da so se slovenski gorniki iz Argentine povzpeli na nekaj doslej še nepramaganih vrhov in enega od njih poimenovali Torre Tuma. Kaj več o teh podvigih ni bilo mogoče prebrati. Piscu tega sestavka se je pozneje posrečilo priti v stik s slovenskimi gorniki v Bariločah, dobiti ustrezno planinsko literaturo in tako priti stvari do dna. Pri tem je nastal naslednji zapis.

* * *

Bariloche, s polnim imenom San Carlos de Bariloche (izg.: Barilóče), ležijo v Patagoniji čisto blizu argentinsko-čilenske meje približno 41° južne širine. Še v začetku stoletja je bila naselbina ob vznožju Andov nepomembna vasica ob slikovitem jezeru Nahuel Huapi v sredini narodnega parka, v letih 1934 do 1944 pa se je vasica prelevila v letoviško mesto, ki danes slovi po Argentini in po svetu. Pred nekaj leti je na primer v Bariločah trenirala tudi jugoslovanska smučarska reprezentanca. K razvoju kraja, ki ima danes okrog 80 000 prebivalcev, so poleg domačinov v veliki meri pripomogli Švicarji in Nemci, zelo opazen delež pa so prispevali tudi Slovenci. V okolici kraja je več lepih in plezalno zanimivih vrhov, najvišji med njimi je Tronador (3550 m), ki leži prav na argentinsko-čilenski meji.

Sicer so bili Patagonski Andi še v sredini našega stoletja skoraj neraziskan in popolnoma divji gorski svet. Gozd, ki pokriva spodnja pobočja, je izredno gost in zelo težko prehoden. Ločnica večnega snega je precej nižja kot v Alpah, začenja se že na višini kakih 1600 metrov, ledeniške odeje pokrivajo razsežne gorske verige. Pravih plezalnih sten v alpskem smislu vsaj na območju bariloške pokrajine ni, pač pa so se izoblikovale na gorskih grebenih posamezne skalnate ostriče, stebri in stolpi. Južneje od Bariloč se razprostirajo obširna gorska območja z obilico vrhov, na katere še pred kratkim ni stopila človeška noga.

Od leta 1931 naprej obstaja v Bariločah »Club Andino Bariloche« (C.A.B.), ki združuje planinsko in smučarsko dejavnost. Življenje z gozdom in taborjenje, raziskave nepoznatih predelov so bile najpomembnejše dejavnosti C. A. B. v prvih dvajsetih letih obstoja. Vplivi Evrope so bili dolgo časa zelo šibki, četrta plezalna stopnja je pomenila največji dosežek.

CLUB ANDINO ESLOVENO

Slovenci so prišli v večjem številu v Bariloče po letu 1948, čeprav je mogoče v vrstah C. A. B. zaslediti že pred drugo svetovno vojno slovenskega gorskega vodnika. Takoj po prihodu so se začeli ukvarjati z gorništvom in smučanjem in 22. februarja 1951 na pobudo Franca Jermana in Tončka Pangerca ter še nekaterih drugih navdušencev ustanovili Slovensko planinsko društvo. Društvo je v začetku nastopalo v argentinski javnosti kot »Grupo Escalador Esloveno« (Slovenska plezalna skupina), nato pa kot »Club Andino Esloveno« in je v marsičem osvežilo tamkajšnjo gorniško dejavnost.

Pojav slovenske plezalne skupine je pomenil pravi prelom v bariloški andinistiki in revizijo v vrednotenju obstoječih smeri. Slovenska plezalna skupina je zlomila stare vodniške privilegije, kar je prineslo celo nekaj negotovanja in slabe volje. Slovenski gorniki so odprli nova pota in odločno preseglji splošno višino bariloškega andizma.

V Slovensko planinsko društvo se je takoj vpisala večina tamkajšnjih Slovencev, danes pa so člani tega društva tudi njihovi otroci in vnuki. Že od začetka so nekateri člani društva dosegli zavidljive uspehe v bariloški pokrajini, pozneje pa tudi v Južnih Andih na področju »celinskega ledu«, v Osrednjih Andih in v Himalaji.

Med prvimi zagnanci je treba omeniti še planince dr. Vojka Arka, Dinka Bertonclja, Janeza Flereta, Blaža Razingerja, Milana Godca in Davorina Jereba; pozneje so se jim pridružili še nekateri drugi: Ivan Aršek, brata Peter in Joško Simčič itd. Iz druge generacije sta znana brata Peter in Jure Skvarča, ki sta nabrala 35 prvenstvenih vzponov, krstila nekaj vrhov v Kordiljerah s slovenskimi imeni in odločilno pripomogla k raziskavam pokrajine zahodno od Laga Argentine. Isto leto je bilo ustanovljeno še Slovensko planinsko društvo v Buenos Airesu. Kljub veliki medsebojni oddaljenosti sta obe društvi med seboj ves čas odlično sodelovali.

Kmalu po ustanovitvi društva so slovenski gorniki dosegli prvi zapažen uspeh: povzpeli so se na dotlej nepremagani stolp v pogorju Catedral v neposredni bližini Bariloč. To pogorje se razprostira jugozahodno od mesta, ima severni in južni greben, oba sta posejana s stolpi in ojstricami, ki so podobne kupolam in stolpom mogočne cerkve. Vitek, graniten, kakih 90 metrov visok stolp, na katerega so se povzpeli slovenski prvopristopniki, so poimenovali Campanile Esloveno (Slo-

venski zvonik). Ta vzpon je tedaj pomenil najtežjo opravljeno plezalno turo v bariloški pokrajini in je bil resen problem tudi za poznavalce težavnih alpskih smeri.

TRES PICOS

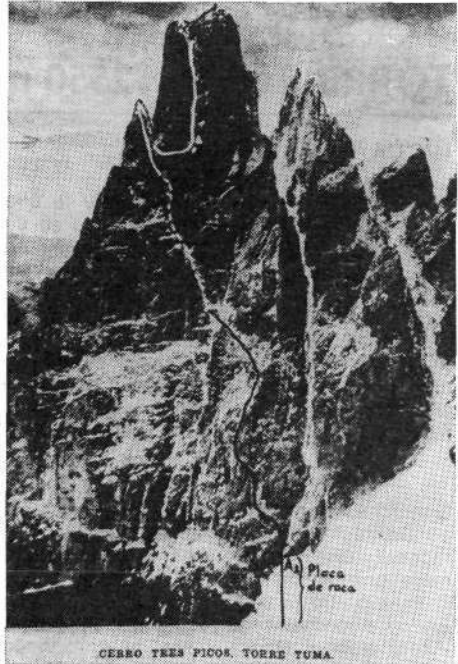
Po tako odličnih začetnih uspehih so se slovenski gorniki ozrli malo širše in marca 1952. leta z zelo skromnimi finančnimi sredstvi organizirali odpravo v Bolsonske gore, imenovane po kraju El Bolsón, v skupino Tres Picos (Trije vrhovi). To pogorje se razprostira med dolino reke Turbio in jezerom Cholila in se odlikuje po treh izrazitih skalnatih vrhovih, rastočih iz dolgega grebena, pokritega z ledenikom, ki se vleče v smeri vzhod—zahod južno od reke Turco. Več argentinskih gorniških skupin je raziskovalo to območje kakih 150 kilometrov iz Bariloč proti jugu, a zaradi tehničnih težav dva vrhova v skupini Tres Picos nista bila osvojena.

Danes se je mogoče pripeljati do kraja El Bolsón in od tam naprej do jezera Puelo z avtomobilom, prek jezera pa z motornim čolnom narodnega parka. Na drugi strani jezera se začenja le redko naseljena pokrajina ob reki Turbio, kjer živetarijo otrdeli naseljenci revno življenjske na bogati in širni zemlji. Čas se tu premika počasneje in za prenašanje nahrbtnikov in šotorov je pri naseljenicah mogoče dobiti konje ali pa je od tod naprej treba začeti pešačiti. Oddaljenost do gorske skupine Tres Picos je precejšnja: pot vodi prek planine na strmi Cubridor; šele tu se z grebena pokažejo Tres Picos v vsem sijaju. Pogled je edinstven, vendar se je treba zopet spustiti v dolino reke Turco. Ob izvirih te reke je običajno postavljen zadnji tabor, od tod se je mogoče v ugodnem vremenu v enem dnevu povzpeli na vrh in sestopiti. Iz taborišča vodi pot po ledeniku; precej dajo opraviti tudi ledeniki, ki pokrivajo pobočja med stolpi in jih je treba prekoračiti, da se pride do skalnatih podnožij. V razmeroma nizkih predelih je potrebna popolna ledeniška oprema s cepinom in derezami, kar je itak značilnost vzponov v patagonskih Andih.

Gorska skupina Tres Picos ima tri vrhove: vzhodni stolp (približno 2600 metrov) je najvišji, osrednji (približno 2550 metrov) je najbolj strm in najteže dostopen, in zahodni, najlažji. Triangulacija za vse tri stolpe še ni izvedena ali pa je pomanjkljiva.

Bariloška andinista Otto Meiling in Juan Neumeyer sta leta 1942 prva raziskala to območje, se povzpela na zahodni in dospela do podnožja vzhodnega vrha.

Več let kasneje je skupina gornikov, v kateri se sodeloval tedaj znani švicarski alpinist Serge Harzen, pod vodstvom bariloškega vodnika Slovenca Petra Štruk-

Torre Tuma v pogorju Tres Picos južno od Bariloč: zarisana smer je približna smer prve naveze Bertoncelj-Jerman (1952), le da Dinko in Frenk nista lezla na levo špico, ampak takoj prečila v desno; vsi štirje plezalci (Bertoncelj, Jerman, Pangerc, Šilar) so prišli na desno špico (Gendarme Cine)

lja poskusila splezati na osrednji stolp. Naveza se je ustavila nekje na sredini južne stene.

Leta 1950 so buenosajreški andinisti ponovno preplezali zahodni vrh in ga poimenovali Torre Meiling, a se niso lotili obeh nezavzetih stolpov. Zadnji so bili pod steno Francozi, se deset dni motali okrog osrednjega stolpa in iskali dostop v navpične stene, a so se vrnili praznih rok.

TEKMO S ČASOM DOBIJO SLOVENCİ

Osvojitve obeh stolpov je postala tekma s časom in to tekmo so dobili slovenski andinisti iz Bariloč: 28. marca 1952 se jim je posrečilo, da so se v enem dnevu povzpeli na vse tri stolpe. Na vrh vzhodnega stolpa sta kot prvopristopnika priplezala Tonček Pangerc in Marjan Šilar, na vrh osrednjega stolpa po zahodni steni Dinko Bertoncelj in France Jerman, medtem ko se je dr. Vojko Arko sam povzpeli na zahodni stolp. Slovenski gorniki so vzhodni stolp poimenovali Torre Frey v čast Emiliju Freyu, prvemu predsedniku Cluba Andino Bariloche, osrednji stolp pa Torre Tuma, »en honor al escritor y andista esloveno Henrik Tuma«, kot stoji

zapisano v uradnem poročilu v knjižici *Anuario del Club Andino Bariloche*, št. 21 (1953). To je bil lep uspeh slovenskih gornikov.

V nadaljevanju naj navedem še nekaj manj uradnih zapisov in utrinkov k poimenoivanju stolpa Torre Tuma. Kronist odprave dr. Vojko Arko je pred leti napisal avtorju tega sestavka:

»Pretresali smo imena Kugy, Jug in Tuma in po treznem preudarku sem se odločil za zadnjega. Kugy je bil Slovenec samo po rodu, sicer se je imel za Nemca, poleg tega pa sta imeni Jug in Kugy za špansko izreko nerodni in bi ju napačno izgovarjali. Ni treba posebej poudariti, da si je dr. Henrik Tuma počastitev tudi resnično zaslužil, saj je bilo njegovo delo v slovenskih gorah res nekaj edinstvenega.« (Slovenski gorniki v Bariločah so nato dve leti pozneje dr. Klementu Jugu vzdali spominsko ploščo v vznožju stene Campanile Esloveno.)

Iz spisa Klavdije Kambič, rojene v Argentini, učenke slovenskega srednješolskega tečaja leta 1989, pa tole: »France Jerman in Dinko Bertonec sta dospela na vrh ob štirih popoldne. Tam sta razpela slovensko in argentinsko zastavico in položila v aluminijasto škatlo vpisno knjigo. Vrh sta krstila z imenom Torre Tuma v spomin Henriku Tumi.«

LE ŠTIRJE PRISTOPI NA VRH

Kakih 200 metrov visoka zahodna stena Torre Tuma je močno krušljiva, čeprav je kamen trd. Preseneča višina stene: bolj ko se vzpenjaš, več jo je, pri tem je lažji del stene spodnji, najtežji pa zadnji, najvišji skalnati nos. Vzpon predstavlja plezalno turo četrte težavnostne stopnje. Vrh je bil do leta 1989 premagan še trikrat, vedno po smeri prvopristopnikov. Drugi vzpon sta opravila Quintas in Llagostora leta 1959, andinista iz Buenos Airesa, ki sta tudi posnela sliko Cerro Tres Picos, Torre Tuma. Fotografija je bila objavljena v bariloškem *Anuario C. A. B.* Tretji vzpon plezalcev iz Córdoba leta 1964 se je končal tragično. Pri sestopu sta se smrtno ponesrečila Carlos Daniel Gimenez in Aurelio Castelli: odnesel ju je kamnit plaz; leto dni pozneje so našli truplo ponesrečenega Gimeneza, Castelli pa je ostal pokopan v ledenikih Tres Picos; tretji plezalec Nilo Silvestrone se je rešil. Četrty vzpon so leta 1982 uspešno izvedli Dinko Bertonec, Jože Škulj in Tonček Arko. Vzhodni stolp Torre Frey do leta 1989 še ni bil ponovljen.

Na vrhu Torre Tuma je skalnat močic in pod njim knjiga prvopristopnikov z vpisi drugo in četrtopristopnikov, ni pa v knjigi vpisov ponesrečenih tretjepristopnikov.

Na koncu še nekaj osebnih podatkov o članih odprave.

Prvopristopnik France Jerman, član argentinske reprezentance v smučarskih tekah, plezalec in dolgoletni predsednik Slovenskega planinskega društva v Bariločah, je umrl leta 1980, star komaj 59 let. Prvopristopnik Dinko Bertonec, tudi član argentinske reprezentance v smuku in slalomu ter vsestranski gornik, se je udeležil argentinske odprave na Daulagiri, preživel dve leti na Antarktiki, bil ravnatelj smučarskih šol v Bariločah in v Windhamu, ZDA, ter šef argentinske smučarske šole za profesionalce. Kronist odprave dr. Vojko Arko, trgovec in podjetnik, pa je več desetletij do danes ostal glavni pobudnik, organizator in pisatelj, skratka, gonilna sila slovenskega gornišva v Andih in se razen tega uvršča med najboljše argentinske izvedence za andinizem in alpinizem.

* * *

Nekaj pomembnejših virov. V. Arko: Tres Picos, Anuario del Club Andino Bariloche, 1953, št. 21, str. 16 do 26, San Carlos de Bariloche, V. Arko: Tri leta v gorah in snegu Patagonskih And, Koledar — Zbornik Svobodne Slovenije za leto 1953, str. 93 do 99, Buenos Aires, V. Arko: Petin-dvajset let slovenskega andizma, Naši gorniki (1976), str. 291 do 296, Buenos Aires, in V. Arko: Tumov stolp (Torre Tuma) po tridesetih letih, tednik Svobodna Slovenija, št. 11, 1. 4. 1982, Buenos Aires.

Mount Everest — vrh miru

Če bo šlo vse po sreči, bo najvišja gora na svetu, Mount Everest, 22. aprila razglašena za »vrh miru«. Posebna alpinistična odprava, ki jo sestavljajo ameriški, kitajski in sovjetski alpinisti, namreč načrtuje »vzpon miru« na ta 8848 metrov visoki vrh v Himalaji. Organiziral in poimenoval jo je ameriški alpinist John Whittaker, ki je pred 26 leti kot prvi Američan priplezal na Everest.

Vzpon miru si je zamislil leta 1981, ko se je skupaj z invalidi povzpел na 4392 metrov visoko ameriško goro Rainier. To so planinci storili, da bi svetu pokazali, kako se lahko združijo različni ljudje, če imajo pred seboj isti cilj in ga tudi hočejo doseči.

Alpinisti, ki imajo pred seboj zahteven vzpon na najvišjo točko na Zemlji, nameravajo pobočje in predvsem vrh vsaj delno tudi očistiti kisikovih bomb, šotorov, steklenic, papirja in drugega, kar so tam pustile alpinistične odprave. Pričakujejo, da je pri vrhu gore kar kakšni dve toni teh odpadkov.